

навчанні та координації діяльності органів самоврядування; у плануванні, підготовці та проведенні запланованих заходів; у координуванні міжособистісних і ділових стосунків у колективі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Зайченко І.В. Педагогіка: [навч. посіб.] / І.В. Зайченко. – К.: Освіта України, 2006. – 528 с.
2. Фіцула М. М. Педагогіка: [навч. посіб.] / М.М.Фіцула. – К.: Академія, 2000. – 554 с.
3. Харламов І. Ф. Педагогіка: [учеб. посіб.] / І. Ф. Харламов. – М.: Юрист, 1997. – 512 с.
4. <http://readbookz.com>
5. <http://textreferat.com>

Марків В. М.

*к. пед. н, доцент кафедри теорії
і практики початкової освіти КПі ДВНЗ «КНУ»*

ВПЛИВ СОЦІАЛЬНОГО СЕРЕДОВИЩА НА ЕСТЕТИЧНИЙ РОЗВИТОК МАЙБУТНЬОГО ВЧИТЕЛЯ

У статті проаналізовано вплив соціального середовища на естетичний розвиток майбутніх вчителів.

Ключові слова: естетика, педагогічна інтерпретація, соціальний досвід, емоційно-чуттєва сфера.

Естетика педагогічної творчості, як зазначає В. Сухомлинський, характеризує передусім осмислення вчителем мети і засобів навчально-виховного впливу, спрямованого на гармонійний розвиток особистості учня. На жаль, проблема гармонії, цілісності, завершеності в педагогічній теорії і практиці отримала своє тлумачення лише в контексті соціалізації особистості та її відповідності соціально-значимим вимогам морального, політичного змісту. Педагогічна інтерпретація цього поняття на основі естетичних принципів і критеріїв дозволяє визначити особистість учня не лише як носія соціального досвіду, але й самоорганізуючої системи, здатної до створення і удосконалення себе і всього, що її оточує. У зв'язку з цим осмислення педагогічної діяльності як естетичної категорії привертає особливу увагу, вимагає відповідного теоретичного обґрунтування і практичного вирішення.

Досвід майбутнього вчителя моделюється під впливом соціально-історичного середовища, яке визначає свої пріоритети, духовні цінності, моральні ідеали, потреби та інтереси. У контексті соціально-історичного розвитку відповідні вимоги ставляться перед навчально-виховною систе-

мою, особистістю педагога, уявлення про визначальну роль окремих компонентів педагогічного процесу.

Так, підкреслюючи виключно важливу функцію суспільства та його цінностей, відомий український педагог В. Сухомлинський акцентує увагу на необхідності соціалізації особистості, залучення її до активного освоєння історично сформованих ідеологічних цінностей. У центрі уваги освітян з'являються питання, пов'язані з формуванням політичної свідомості, правової культури, моральних переконань, наукового світогляду та інше. Для забезпечення цього процесу вчитель повинен був перш за все сам володіти суспільно-значимим досвідом, а також навчитися передавати його своїм вихованцям. У результаті домінування ідеї соціалізації особистості на певних історичних етапах суспільного розвитку отримує відповідне осмислення почуття естетичного досвіду вчителя.

Позитивним виявом цього процесу є те, що поняття досвіду інтерпретується з урахуванням впливу соціосфери, тобто тих надбань, які мають знайти своє місце у досвіді окремої особистості. Перед вчителем постають завдання якомога повніше познати, вивчати, досліджувати соціальні процеси і на цій основі формувати свій власний досвід, своє сприйняття явищ навколишньої дійсності. При цьому не слід переоцінювати можливості зазначеного процесу. Адже, орієнтуючись на привласнення соціального досвіду вчителя, не виявляючи поряд з цим особистісного начала у його розвитку. Звідси виникає небезпека уніфікації досвіду вчителів, стандартизації їх поглядів і переконань, посилені ролі репродуктивно-виконавських форм педагогічної діяльності.

Прагнучи знайти відповідь на запитання на існуючі закономірності педагогічного процесу, суспільно-історична думка акцентує увагу на іншому компоненті, а саме – потенційних можливостей людини, яка виступає в ролі учня, вихованця, вчителя тощо.

Можна бачити, що потрібно було чимало зусиль, щоб у педагогічній літературі особистість учня, вчителя знайшли своє тлумачення як активних суб'єктів навчально-виховного процесу, які є не лише носіями певного досвіду, а скоріше генеруючою його основою.

Саме такий підхід до тлумачення педагогічного процесу знайшов своє відображення в концепції гуманітаризації шкільної освіти і системи виховання. Безперечно, ідея гуманітаризації стала прогресивним кроком на шляху реформування традиційної соціально зорієнтованої шкільної системи. Отже, потрібен був такий досвід вчителя, в якому б знайшли відповідне місце його улюблені сили і можливості, безпосередні почуття і власні думки, творче натхнення та інноваційний пошук.

Сучасна педагогічна теорія і практика, спираючись на досвід В. Сухомлинського, прагне широкого пропагування ідеї гуманітаризації не лише в системі навчання і виховання учнів, але й в системі професійної підготовки вчителів. Одним із прикладів цього є теоретичне і методичне

обґрунтування питань, що пов'язані з реалізацією принципу індивідуалізації професійної підготовки майбутнього вчителя.

Не має сумніву в тому, що зазначений вище пошук має позитивний зміст і відкриває чимало суттєвих резервів особистості, її можливостей щодо розкриття свого потенціалу, зокрема індивідуальний підхід до організації навчання у вищій педагогічній школі сприяє розвитку емоційно-чуттєвої сфери інтелектуальної активності, мотиваційно-вольових костей майбутнього педагога. Досвід вчителя набуває дієздатного характеру, використовується в роботі, стимулює власний пошук педагога.

При цьому, варто зауважити, що процес гуманізації в його поверховому осмисленні та інтерпретації може мати негативні наслідки. Окремі з них вже засвідчили про себе в тих виховних і навчальних системах, в яких досить спрощено поставилися до використання гуманітаризуючого принципу. На прикладі формування досвіду майбутнього вчителя можна бачити, що певна частина студентів відверто починає ігнорувати суспільне значимими цінностями. В їх ставленні до життя, дійсності, мистецтва, шкільної справи виявляється абсолютизація власного «Я», відчуженість від інших, акумулюється увага на підсвідомих проявах психіки, виявляється небажання збагачувати себе новими знаннями. Такі тенденції досить небезпечні для особистості педагога та його вихованців.

Діалог соціального та особистісного колективного та індивідуального є тим виявом суспільно-історичного досвіду, який заслуговує на особливу увагу. Адже в гармонійному поєднанні основних компонентів педагогічного процесу – можливостей суспільства і людини, школа може створити досконалу систему навчання і виховання молоді. Створення такої системи стає можливим за умови втілення ідеї естетизації навчально-виховного процесу, згідно якої основні компоненти педагогічного впливу мають знайти гармонійне поєднання.

Для втілення в умовах шкільної практики ідеї естетизації потрібен відповідний досвід вчителя, завдяки якому навчально-виховний процес отримав би можливість гармонійно поєднувати в собі вимоги до зовнішнього і внутрішнього, свідомого та підсвідомого, репродуктивного і творчого. Сприяти реалізації багатфункціональних можливостей педагогічної праці може лише естетичний досвід вчителя, над розвитком і збагаченням якого потрібно вже сьогодні наполегливо працювати, удосконалюючи його зміст, способи виявлення тощо.

Так, у дошкільному та молодшому шкільному віці естетичний досвід особистості переважно має мозаїчний характер. Це дозволяє формуючій особистості реагувати лише на окремі форми виявлення естетичного у природі, побуті, мистецтві. Фрагментарність естетичного ставлення ще є досить відчутною і не дозволяє учням виявляти послідовну і вмотивовану естетичну оцінку явищ і подій їх повсякденного життя. У підлітковому та юнацькому віці естетичний досвід більше тяжіє до ієрархічної та системної

будови. Особистість прагне побудувати логічну основу їх естетичних суджень і оцінок.

Свідомо вибираючи майбутню професію вчителя, випускник середньої школи засвідчує і про свою здатність вмотивовано обґрунтувати своє рішення, залучаючи до цього міркування як соціальне значимого, так гуманітарного і естетичного змісту. Як свідчать педагогічні спостереження, естетичний фактор, на жаль, ще не виявляє свого впливу в силу обмеженості саме естетичного досвіду випускників середньої школи.

У студентські роки, коли вже зроблено свідомо професійний вибір і відбувається накопичення відповідних знань, вмінь і навичок, досвід набуває переважно концептуального характеру. Основними ознаками його є вплив на самостійне визначення генералізуючої педагогічної ідеї, обґрунтування конкретної програми педагогічних дій, застосування ефективних способів педагогічного впливу на учнів. Спираючись на власний досвід, майбутній вчитель визначає ідею, заради досягнення якої використовує свій особистісний потенціал: почуття, знання, волю зусилля тощо. Саме генералізована педагогічна ідея виступає організуючим началом у становленні майбутнього спеціаліста, їй підкоряються окремі напрями і форми навчальної, пошукової, творчої діяльності, узгоджується програма самоосвіти і самовиховання.

Таким чином, естетичний досвід вчителя проходить значний еволюційний шлях, набуває не лише певного змісту, але й характеру функціонування. Від спонтанного, мозаїчного типу він піднімається на рівень концептуального освоєння дійсності і організації педагогічних дій. Зазначені вище психологічні аспекти формування досвіду вчителя дають можливість визначити пріоритетні напрями діяльності вищої педагогічної школи, зосередивши увагу на зміцненні саме концептуального рівня викладання навчальних дисциплін.

Для забезпечення процесу формування естетичного досвіду вчителя потрібні відповідні педагогічні умови, їх значення полягає у тому, щоб у визначений термін професійної підготовки майбутніх вчителів отримав можливість вийти на рівень концептуального самовираження. Результати наукових спостережень дозволяють зазначити, що для вирішення цього питання застосовуються педагогічні умови, які по-різному впливають на формування естетичного досвіду вчителя.

Одним із поширених шляхів вирішення зазначеної проблеми є передача майбутнім вчителям досвіду практичного досягнення педагогічної мети. Не менш розповсюдженою є передача майбутньому вчителю досвіду теоретичного освоєння педагогічних проблем. Цей підхід до формування професійної культури майбутнього вчителя покликаний забезпечити умови для прояву самостійного мислення, вміння послідовно і вмотивовано визначити найсуттєвіші аспекти навчального процесу та шляхи їх практичної реалізації. Досвід вчителя за таких умов набуває переважно аналітичного змісту.

Передача майбутньому вчителю досвіду естетичного вирішення педагогічних проблем є одними із перспективних шляхів формування професійної культури педагога. Відшукуючи оптимальні умови для професійного становлення вчителя, сучасна практика переконливо засвідчує про широкі можливості естетичного досвіду. Завдяки естетичному досвіду вчитель визначає генералізуючу педагогічну ідею і підкорює їй свої практичні вміння, теоретичні надбання.

ЛІТЕРАТУРА

1. Абдулина О. А. *Общепедагогическая подготовка учителя в системе высшего педагогического образования.* – М., 1990.
2. Сухомлинський В. О. *Сто порад вчителю // Вибрані твори в 5-ти томах.* – К.: Рад. школа, 1976. – Т.2. – С.419-655.

Марків Т. В.

*методист з питань дошкільної та початкової освіти
Тернівського районного відділу освіти м. Кривого Рогу*

ПРОБЛЕМИ ВИХОВАННЯ ТОЛЕРАНТНОСТІ ОСОБИСТОСТІ

У статті розглянуті проблеми виховання толерантності особистості.

Ключові слова: толерантність, загальнолюдські цінності, національна індивідуальність, національна самобутність.

Реформування освіти загострило протиріччя й підкреслило негативні тенденції в теорії та практиці вітчизняної педагогіки. Особливо яскраво це виявляється у вихованні, де більшість проблем залишаються нерозв'язаними. Відомо, що найкраща поведінка визначається широсердною необхідністю. Беззвітна потреба поводити себе пристойно, роботи людям добро – найкоштовніша в людині але вона не притаманна людині від народження, вона виховується в ній, і виховується нею ж самою, її бажанням жити по правді, по-доброму.

Одним з показників вихованості людини є толерантність. Проблема виховання дітей і підлітків у дусі толерантності (терпимості до чужих думок, міркувань, переконань, поведінки) і миру особливо актуальна в наші дні, коли починається лавоподібне фізичне виродження малих народів і народностей, і спостерігається інтенсивний занепад суспільної моралі, уседозволеність, небажання і невміння стримувати тваринні потяги, коли організована злочинність і міжнародний тероризм ставлять світ на грань нової світової війни. Тому мобілізація зусиль школи, громадських організацій, сім'ї, індустрії моди і мас медіа повинна бути спрямована на виховання молоді в дусі терпіння, ненасильства, доброзичливості, на розвиток загальнолюдських ціннісних орієнтацій [1].